

Özel Gereksinimli Bireyler için Müzik Eğitimi Programlarının Geliştirilmesinde Kullanılan Farklılaştırılmış Öğretim Teknikleri Üzerine Kuramsal Bir İnceleme

A Theoretical Examination of Differentiated Instruction Techniques Employed in the Development of Music Education Programs for Individuals with Special Needs

Sinem Miraç Öztürk

Bayburt Üniversitesi, Müzik Bölümü,
Bayburt, Türkiye,
sinemozturk@bayburt.edu.tr,
ror.org/050ed7z50

Öz: Bu araştırma, özel gereksinimli bireyler için geliştirilen müzik eğitimi programlarında farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının kuramsal temellerini ve uygulama ilkelerini incelemektedir. Literatürde, müzik eğitiminin özel gereksinimli bireylerin duyuşsal, sosyal ve bilişsel becerilerine ciddi katkılar sunduğunu gösteren çok sayıda bulgu bulunmaktadır. Ancak geleneksel öğretim yöntemleri, bu öğrencilerin farklı öğrenme gereksinimlerini karşılamakta yeterli olamayabilmektedir. Farklılaştırılmış öğretim yaklaşımı, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri, ilgi alanları ve öğrenme stillerini dikkate alarak içerik, süreç ve ürün boyutlarında kapsamlı uyarlamalar yapılmasını önermektedir. Böylece kapsayıcı ve bireysel potansiyeli destekleyen bir müzik eğitimi ortamı oluşturulabilmektedir. Araştırmanın bulguları, ritim ve melodi gibi temel müziksel öğelerin iletişim, motivasyon ve özgüven üzerinde olumlu etkilerinin bulunduğunu doğrulamaktadır. Teknoloji destekli materyaller ve öğretmen, aile ile uzman iş birliği, farklılaştırılmış müzik eğitimi uygulamalarının başarısını artıran temel etmenler arasında gösterilmektedir. Özellikle öğrenme stillerinin müziksel etkinliklere uyarlanması, görsel, işitsel veya dokunsal uyarıların önemini daha belirgin hâle getirerek çeşitli engel gruplarındaki öğrencilerin derse katılımını kolaylaştırmaktadır. Bu durum, müzik eğitiminin kişiye özgü etkileyici gücünü somut biçimde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, farklılaştırılmış öğretimin müzik eğitimiyle bütünleştirilmesinin özel gereksinimli bireylerin eğitimde fırsat eşitliğine erişmeleri ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmaları açısından önemli bir fırsat sunduğu ortaya konmaktadır. Bu nedenle, gelecekteki araştırmaların kuramsal altyapıyı deneysel bulgularla zenginleştirilmesi ve çeşitli yetersizlik gruplarını kapsayan kapsamlı çalışmalar yürütmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel Gereksinimli Bireyler, Farklılaştırılmış Öğretim, Müzik Eğitimi, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

Geliş Tarihi/Received: 02.03.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 12.04.2025
Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
17.04.2025

Abstract: This study examines the theoretical foundations and practical principles of a differentiated instruction approach applied in music education programs tailored for individuals with special needs. The literature presents numerous findings demonstrating that music education provides substantial benefits to the affective, social, and cognitive skills of learners with special needs. However, traditional teaching methods may prove insufficient for meeting the diverse learning requirements of these students. The differentiated instruction approach suggests comprehensive modifications in content, process, and product by considering students' readiness levels, interests, and learning styles. In doing so, an inclusive music education environment that supports individual potential can be established. The findings of this research confirm that essential musical elements, such as rhythm and melody, exert positive influences on communication, motivation, and self-confidence. Technology-enhanced materials and collaboration among teachers, families, and specialists are identified as key factors in the success of differentiated music education practices. Particularly, the alignment of learning styles with musical activities underscores the importance of visual, auditory, or tactile stimuli, thereby facilitating class participation for students in various disability groups. This outcome vividly illustrates the distinct and powerful influence of music education. Consequently, the integration of differentiated instruction with music education is highlighted as a crucial opportunity for individuals with special needs to gain equitable access to education and actively engage in social life. Therefore, future research should enrich the theoretical basis with empirical data and undertake comprehensive studies involving different disability groups.

Keywords: Individuals with Special Needs, Differentiated Instruction, Music Education, Individualized Education Program (IEP)

Extended Abstract

This study provides a theoretical exploration of differentiated instruction techniques applied in the design and development of music education programs for individuals with special needs. It builds upon the growing body of literature that underscores the significance of music education in improving affective, social, and cognitive skills among learners who have diverse and often unique challenges. Traditional teaching approaches, which often rely on standardized methods of instruction, have been shown to be insufficient when addressing the broad spectrum of needs presented by students with varying types of disabilities. As a result, educators and researchers have increasingly turned to differentiated instruction, a pedagogical approach that adapts content, process, product, and learning environments to align with students' distinct readiness levels, interests, and learning styles. In doing so, differentiated instruction broadens the possibilities for students to engage in meaningful, personalized learning experiences that enrich their development in core musical skills, while simultaneously fostering essential social and emotional competencies.

This research draws on theoretical models suggesting that music education, when adapted to individual needs, has the potential to offer more inclusive and equitable learning environments for students with special needs. Scholars have indicated that integrating rhythm, melody, harmony, and movement-based activities can create a powerful medium for communication, self-expression, and collaboration. The approach of differentiated instruction aligns with Gardner's multiple intelligences framework by allowing music educators to tailor instruction so that each learner's strongest intelligences are utilized. This method is particularly valuable in classes comprising students with a variety of impairments (visual, auditory, physical, cognitive, or otherwise), as it permits the reconfiguration of lesson content and pedagogical strategies to accommodate learners' physical and cognitive abilities. By doing so, every student receives a level of challenge that is neither too extensive nor too minimal, thus promoting sustained motivation and the sense of achievement that stems from making steady progress.

Key findings in the existing literature highlight that learners with special needs often respond favorably when instruction is rooted in multiple sensory modalities, thus reinforcing the importance of differentiated tactics. For instance, individuals with hearing impairments benefit when visual cues such as hand signals or colored lights are paired with musical rhythms. Students with visual impairments are reported to develop higher self-confidence and stronger listening abilities when supported by tactile representations of musical notation or technology-enabled audio feedback systems. Furthermore, learners with physical disabilities can more effectively participate in rhythm-based or melodic instruction when accessible instruments and adaptive technologies are integrated into the curriculum. In many cases, smaller group activities, or carefully structured one-on-one sessions, bolster students' musical understanding and mastery. Such strategies reduce potential stress, allow for closer individualized feedback, and offer a supportive space for learners to experiment with diverse aspects of musical performance and comprehension. Among the most frequently cited advantages of this approach is its capacity to enhance students' sense of autonomy and engagement. When the instruction is adapted to reflect each learner's interests and capacities, students often display higher levels of enthusiasm, curiosity, and willingness to collaborate. A differentiated classroom encourages peer interaction through structured group work, musical ensembles, or choir activities where students with varied abilities can unite around a shared musical goal. These collaborative settings help foster empathy, communication, and social connectedness, outcomes that extend well beyond the music classroom. Moreover, continuous feedback loops inherent in differentiated instruction, aided by technology and close cooperation between teachers, specialists, and families, create an environment that prioritizes student growth and recognizes incremental progress. This emphasis on growth, rather than a narrow focus on standardized achievement criteria, is particularly critical for learners whose disabilities might prevent them from thriving under traditional assessment modes.

Implementation, however, is not without challenges. Reports consistently note that overcrowded classrooms, insufficient teacher training, and lack of specialized equipment can hinder the capacity to adopt differentiated instruction effectively. Some educators might find it challenging to manage multiple individualized plans, while simultaneously cultivating an inclusive learning atmosphere. Collaboration among all stakeholders-teachers, administrators, parents, therapists, and other professionals-has emerged as essential for overcoming these obstacles. Such cooperation ensures that the educational goals set for each learner are realistic, properly aligned with their developmental profile, and supported by the appropriate interventions and resources. Furthermore, an ongoing process of teacher education and professional development remains crucial. Workshops, seminars, and targeted training sessions can increase educators' expertise in both special education needs and music pedagogy, thereby equipping them with a broader repertoire of evidence-based strategies.

Overall, the theoretical analysis presented herein indicates that differentiated instruction holds significant promise for enhancing music education programs designed for individuals with special needs. By thoughtfully adapting lesson content, instructional processes, performance products, and the learning environment, educators can provide meaningful, impactful experiences that foster not only musical proficiency but also social-emotional well-being. The findings suggest that music education, when delivered through a differentiated lens, offers a path toward greater inclusivity and recognition of the diverse strengths learners bring to the classroom. Future investigations would benefit from more extensive empirical validation, including controlled studies and longitudinal assessments, to better substantiate how these techniques affect long-term developmental outcomes. Nonetheless, existing theoretical and practical insights already reveal the transformative potential of differentiated instruction in unlocking musical expression, nurturing self-confidence, and promoting active participation in communal learning for students with special needs.

1. Giriş

Özel gereksinimli bireylerin eğitim-öğretim sürecine etkin biçimde katılım sağlamaları ve bilişsel, duyuşsal ile psikomotor becerilerini geliştirmeleri, çağdaş eğitim anlayışının öncelikli hedeflerinden biridir. Müzik eğitimi, bu hedefin gerçekleştirilebilmesi açısından önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Literatürde müzik eğitiminin bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarına olumlu katkı sunduğuna yönelik çok sayıda bulgu bulunmaktadır (Burak vd., 2022; Kurtaslan & Güleken, 2024). Ancak özel gereksinimli bireyler için geliştirilen müzik eğitimi uygulamaları, genellikle geleneksel yaklaşımlar çerçevesinde şekillenmekte ve her bir bireyin farklı öğrenme gereksinimlerine yeterince cevap verememektedir. Bu bağlamda, farklılaştırılmış öğretim tekniklerinin müzik eğitimi alanına uyarlanması, özel gereksinimli bireylerin öğrenme potansiyellerini en üst düzeye çıkarmak amacıyla giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Farklılaştırılmış öğretim, öğrencilerin bireysel farklılıklarını gözeterek öğrenme-öğretme süreçlerini düzenlemeyi amaçlayan bütüncül bir yaklaşımı ifade etmektedir (Tomlinson, 2014). Söz konusu yaklaşım, içeriğin, sürecin, ürünün ve öğrenme ortamının öğrenenlerin hazırbulunuşluk düzeyleri, ilgi alanları ve öğrenme stillerine göre uyarlanmasını gerektirir. Bu doğrultuda, müzik eğitiminin planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarında farklılaştırma yapılması, özel gereksinimli bireylerin eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanmalarına ve müzik yoluyla kişisel, sosyal ve akademik gelişimlerinin desteklenmesine katkı sunabilir.

1.1. Araştırmanın amacı ve önemi

Bu araştırmanın temel amacı, özel gereksinimli bireyler için müzik eğitimi programlarının geliştirilmesinde kullanılan farklılaştırılmış öğretim tekniklerini kuramsal bir çerçevede inceleyerek söz konusu tekniklerin etkililiğini, avantajlarını ve sınırlılıklarını değerlendirmektir. Böylece özel gereksinimli bireylerin müzik eğitimine erişim olanaklarının artırılması ve öğretim süreçlerinin

bireylerin farklı ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi yönünde bir katkı sağlanması hedeflenmektedir. Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde farklılaştırılmış öğretimin önemine ilişkin literatürde giderek artan araştırmalar, bu yaklaşımın bireylerin öğrenmeye yönelik motivasyonunu, akademik başarısını ve sosyal etkileşimini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Muksalmina vd, 2024; Rahimi, 2023). Ancak müzik eğitimi alanında farklılaştırılmış öğretim uygulamalarına dair kapsamlı kuramsal analizlerin sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle, gerçekleştirilecek olan bu çalışma, alan yazına teorik bir katkı sunmayı ve uygulayıcılara yol gösterici nitelikte öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

1.2. Problem durumu ve araştırma soruları

Özel gereksinimli bireylere yönelik eğitim politikalarının geliştirilmesiyle birlikte, eğitim ortamlarında bireysel farklılıklara yanıt veren program ve uygulamalara duyulan ihtiyaç daha belirgin hale gelmiştir. Özellikle müzik eğitimi bağlamında, özel gereksinimli öğrencilerin ilgi, yetenek ve gereksinimlerine uyum sağlayacak programların tasarlanması ve uygulanması önem taşımaktadır. Ancak geleneksel müzik eğitimi yaklaşımlarının, bu bireylerin öğrenme süreçlerinde farklılık gösteren gereksinimlerini tam anlamıyla karşılayamadığı düşünülmektedir. Bu çerçevede araştırmanın problem cümlesi şu şekilde ifade edilebilir:

“Özel gereksinimli bireyler için geliştirilen müzik eğitimi programlarında farklılaştırılmış öğretim tekniklerinin kuramsal temelleri, uygulama ilkeleri ve bunların etkililiği nasıl değerlendirilebilir?”

Bu problem cümlesine bağlı olarak aşağıdaki alt araştırma soruları oluşturulmuştur:

1. Farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının temel ilkeleri ve bileşenleri nelerdir?
2. Özel gereksinimli bireylerin müzik eğitiminde farklılaştırılmış öğretim tekniklerinin kullanıma düzeyi ve biçimi nasıldır?
3. Farklılaştırılmış öğretim tekniklerinin, özel gereksinimli bireylerin müzik eğitimine yönelik hazırbulunuşluk, ilgi ve öğrenme stilleri açısından sağladığı faydalar nelerdir?
4. Farklılaştırılmış öğretim uygulamalarının müzik eğitimi bağlamında karşılaşılan güçlükleri ve sınırlılıkları nelerdir?
5. Farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının özel gereksinimli bireyler için müzik eğitimi programlarına entegrasyonunu kolaylaştıracak öneriler ve stratejiler nelerdir?

1.3. Sınırlılıklar ve varsayımlar

Bu araştırmanın kapsamı, farklılaştırılmış öğretim yaklaşımlarının kuramsal temelde incelenmesi ve müzik eğitimi alanında uygulanmasına dair literatürdeki bulguların sentezlenmesi ile sınırlıdır. Uygulamalı çalışmalar ve ampirik veri toplama süreçleri bu araştırmanın kapsamına dâhil edilmemiştir. Dolayısıyla bu çalışma, kuramsal bir çerçeve sunmayı amaçlamakta olup uygulamalı araştırmalar için bir temel oluşturmayı hedeflemektedir. Araştırmanın temel varsayımları şunlardır:

1. Literatürde yer alan kuramsal ve ampirik çalışmalar, farklılaştırılmış öğretimin özel gereksinimli bireyler için müzik eğitimi alanındaki etkilerini anlamada yeterli ve güvenilir veriler sunmaktadır.
2. Farklılaştırılmış öğretim yaklaşımı, öğrenme sürecinde bireysel farklılıklara etkin biçimde yanıt vererek akademik, sosyal ve duyuşsal açıdan olumlu çıktıların elde edilmesini mümkün kılmaktadır.
3. Özel gereksinimli bireylerin müzik eğitiminde farklılaştırılmış öğretim uygulamalarına yönelik ihtiyaç, farklı engel gruplarının gereksinimleri ve özellikleri doğrultusunda çeşitlilik göstermektedir.

2. Yöntem ve Kuramsal Temel

Bu çalışma, literatür taramasına dayalı nitel bir araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, farklılaştırılmış öğretim yaklaşımı ve özel gereksinimli bireylere yönelik müzik eğitimi konularında ulusal ve uluslararası yazındaki temel kuramsal ve ampirik çalışmalar incelenmiştir. İlgili literatür, betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın kuramsal temelini, farklılaştırılmış öğretim ilkeleri (Devi, 2023; Strogilos, 2018; Muksalmina vd., 2024; Marlina vd., 2019) ile müzik eğitimine özgü kuramsal yaklaşımlar oluşturmaktadır. Ayrıca, çoklu zekâ kuramı (Jia, 2024), öğrenme stilleri ve bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP) (Şener & Çokçalışkan, 2018) gibi yaklaşımlar da farklılaştırma uygulamalarının gerekliliğini ve etkililiğini destekleyen temellere işaret etmektedir.

3. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve

Farklılaştırılmış öğretim yaklaşımı, Desinguraj ve Ebenezer'e (2021) göre eğitim ortamlarında bireysel farklılıkları gözetme zorunluluğundan doğan çok yönlü bir anlayışı temsil etmektedir. Bu yaklaşım, öğrenenlerin hazırbulunuşluk düzeyleri, ilgi alanları ve öğrenme stilleri gibi temel değişkenlere göre öğretim sürecini yeniden yapılandırmayı amaçlamaktadır. Böylece eğitimin içerik, süreç ve ürün boyutlarında uyarlamalar yapılmasını gerektirmektedir. Literatürde, farklılaştırılmış öğretimin öğrencilerin öğrenme motivasyonunu ve akademik başarılarını artırdığına (Pada vd., 2023), aynı zamanda öğrenme sürecinin niteliğini zenginleştirdiğine yönelik pek çok bulguya rastlanmaktadır. Özellikle özel gereksinimli bireylerin eğitim-öğretim sürecine etkin katılımlarında, bu yaklaşımın esnek ve bireysel ihtiyaçları gözeten yönü öne çıkmaktadır. Özel gereksinimli birey tanımı, bireyin bedensel, zihinsel, işitsel, görsel, dil ve konuşma, sosyal-emosyonel ya da çoklu yetersizlik alanlarında farklı gereksinimlere sahip olmasını ifade eder (Andreeva, 2020). Söz konusu bireylerin eğitiminde temel hedef, onların toplumsal yaşama bağımsız ve üretken bireyler olarak katılmalarını sağlamaktır. Ancak özel gereksinimli bireylerin öğrenme süreçleri, çeşitlilik gösteren ihtiyaçları nedeniyle daha geniş yelpazedeki öğretim teknikleri ve uyarlamaları gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda farklılaştırılmış öğretim, esnek yapılandırma olanaklarıyla özel gereksinimli bireylerin güçlü yönlerini desteklemektedir, ek gereksinimlerini karşılamaktadır ve böylelikle öğrenme sürecini bireye özgü hale getirebilmektedir.

Müzik eğitiminin genel amaçları, bireylerde estetik duyarlılığın geliştirilmesi, yaratıcılığın desteklenmesi, kültürel değerlerin aktarılması ve sosyal-duygusal etkileşimin artırılması gibi çok boyutlu hedefleri kapsar (Varadi, 2022; Jin, 2022; Veliyeva, 2021; Shen, 2024). Müzik, bireylerin yalnızca duyuşsal ve zihinsel yönlerini değil, aynı zamanda bedensel ve sosyal etkileşim becerilerini de bütüncül biçimde harekete geçirebildiği için eğitim ortamlarında güçlü bir araç olarak görülmektedir. Özellikle özel gereksinimli bireyler söz konusu olduğunda müzik, etkileşim ve iletişim becerilerinin geliştirilmesinde, özgüvenin yükseltilmesinde ve duygusal açıdan kendini ifade etmede önemli bir destek sunabilmektedir. Nitekim müziğin ritim, melodi, armoni gibi unsurlarının kişisel gelişime ve öğrenme süreçlerine olumlu katkısı pek çok çalışmada da vurgulanmıştır.

Farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının özel gereksinimli bireyler için müzik eğitimine uyarlanması, kuramsal ve uygulamalı açıdan kapsamlı bir planlama gerektirmektedir. Özellikle çoklu zekâ kuramı, öğrenme stilleri ve bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP) gibi yaklaşımlarla etkileşim halinde kurgulanan bir müzik eğitimi süreci, bireylerin farklı gereksinimlerine ve yetenek profillerine uygun olarak çeşitlendirilebilmektedir (Yu, 2024; Ni vd., 2024; Sun, 2024). Bu süreçte içerik, öğrenenlerin erişebilirliği ve ilgisi doğrultusunda yeniden düzenlenmekte; süreç, kazanımların edinimini kolaylaştıracak öğretim yöntemleri ve materyallerle desteklenmekte; ürün boyutunda ise her öğrencinin kendi seviyesine ve öğrenme hızına uygun değerlendirme yöntemleri tercih edilmektedir. Tüm bu adımlar, özel gereksinimli bireylerin müzik eğitiminde farklılaştırılmış öğretimle daha etkili ve verimli bir öğrenme süreci deneyimlemelerine imkân tanımaktadır. Bu bağlamda, farklılaştırılmış

öğretim anlayışının temel dayanakları ve özel gereksinimli bireylerin eğitsel ihtiyaçları arasındaki ilişkinin doğru saptanması büyük önem taşımaktadır. Böylelikle müzik eğitimi alanında geliştirilecek programlar, kuramsal temelleri güçlü ve uygulama koşullarına duyarlı bir yapıda tasarlanabilir. Bu doğrultuda, alanyazında yer alan çalışmaların sentezi ve ortaya koyduğu ilkeler, farklılaştırma uygulamalarının planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi süreçlerinde rehber niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla farklılaştırılmış öğretim, özel gereksinimli bireylere yönelik müzik eğitiminin niteliğini artırmak ve bireylerin müziğe dayalı öğrenme deneyimlerini daha kapsayıcı kılmak amacıyla vazgeçilmez bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

4. İlgili Araştırmalar

Farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının, eğitimde bireysel farklılıkların gözetilmesi gerektiğine dair tarihsel birikimin güncel bir yansıması olarak kabul edilebileceğini söylemek mümkündür. Temellerini, öğrencilerin öğrenme süreçlerinde tekdüze yöntemlerin yerine çeşitlendirilmiş öğretim uygulamalarının kullanılması gerektiğini savunan erken dönem çalışmalardan alan bu yaklaşım, zaman içerisinde birçok kuramsal çerçeve ile etkileşime girmiş ve günümüzdeki kapsamlı yapısına ulaşmıştır. Özellikle Gardner'ın çoklu zekâ kuramı (Helding, 2009) ve öğrenme stillerine dayalı modeller, farklılaştırılmış öğretim anlayışının gelişiminde önemli rol oynamıştır. Tomlinson (2014) başta olmak üzere farklı araştırmacıların, sınıf ortamında her öğrencinin bireysel gereksinimlerine uygun öğrenme etkinlikleri tasarlamayı vurgulayan çalışmaları, bu yaklaşımın yaygınlaşmasına katkı sunmuştur.

Literatürde farklılaştırılmış öğretimin genel olarak öğrencilerin akademik başarıları, derse karşı tutumları ve motivasyon düzeyleri üzerindeki olumlu etkisi sıklıkla vurgulanmaktadır (Safawi & Akay, 2022). Yapılan araştırmalar, farklılaştırmaya dayalı öğretim etkinliklerinin, öğrenenlerin kişisel ilgi alanları ve hazırbulunuşluk düzeyleriyle örtüşmesi sayesinde derse katılımı artırdığını ve daha kalıcı öğrenme deneyimleri sağladığını ortaya koymaktadır. Öte yandan bu yaklaşımın uygulanmasında öğretmenin rolü ve sınıf yönetimi becerileri, başarıya ulaşmada belirleyici etmenler olarak öne çıkmaktadır. Öğretmenlerin, sınıf içi etkinlikleri planlarken sürekli olarak öğrencilerin ihtiyaçlarını, yeteneklerini ve öğrenme biçimlerini dikkate almaları ve bu doğrultuda esnek bir program oluşturabilmeleri gerekmektedir. Nitekim farklılaştırılmış öğretim modelinin kavramsal dayanakları üzerine yapılan çalışmalar, öğretmen tutumları ve hizmet öncesi eğitimde edinilen deneyimlerin, uygulamaların etkililiğini doğrudan etkilediğini göstermektedir.

Özel gereksinimli bireyler açısından değerlendirildiğinde, farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının önemi daha da belirgin hâle gelmektedir. Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde uzun yıllar boyunca izlenen geleneksel yaklaşımlar, çoğu zaman bu bireylerin öğrenme süreçlerinde ortaya çıkan farklı gereksinimleri yeterince karşılayamamıştır. Oysa güncel literatür, özel gereksinimli bireylerin akademik ve sosyal becerilerinin desteklenmesinde farklılaştırılmış öğretim anlayışının güçlü bir çerçeve sunduğunu savunmaktadır (Muksalmina vd., 2024). Bu noktada, bireyin engel durumuna uygun yöntem ve materyal seçiminin yanı sıra, ölçme-değerlendirme yaklaşımlarının da bireyselleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Görme, işitme, zihinsel veya bedensel yetersizlik gibi farklı alanlardaki yetersizlik, eğitim sürecinde öğretim yönteminin hangi yönlerde uyarlanması gerektiğine ilişkin ipuçları vermekte; böylece özel gereksinimli bireyin öğrenme sürecine katılımı mümkün olduğunca artırılabilir. Kuramsal ve uygulamalı çalışmalar, bu alanda bütüncül bir yaklaşımla planlanmış farklılaştırma stratejilerinin, özel gereksinimli bireylerin bağımsızlaşması ve toplumsal yaşama katılımı sürecinde olumlu katkılar sunduğunu göstermektedir. Müzik eğitimi ekseninde bakıldığında, farklılaştırılmış öğretim anlayışının uygulanmasına yönelik araştırmaların son yıllarda artış gösterdiği dikkat çekmektedir. Bu araştırmalar, müzik eğitiminin özel gereksinimli bireylerde hem bilişsel hem de duyuşsal ve psikomotor alanlarda olumlu gelişmelere yol açabileceğini, ancak bunun nitelikli bir şekilde gerçekleşebilmesi için öğrenme ortamlarında esnek ve bireyselleştirilmiş düzenlemeler yapılması gerektiğini savunmaktadır (Yu, 2024). Özellikle ritim, melodi ve hareket temelli etkinliklerin, birçok

engel grubundaki bireylerde iletişim, sosyal etkileşim ve özgüven gelişimi bakımından destekleyici bir işlev üstlendiği belirtilmektedir. Bu doğrultuda, farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının gerektirdiği içerik, süreç ve ürün uyarlamalarının, müzik eğitimi etkinliklerine de sistematik biçimde entegre edilmesi önerilmektedir. Örneğin, görme yetersizliği bulunan bir öğrencinin ritim çalışmasında dokunsal veya işitsel ipuçları ön plana çıkarılırken, işitme yetersizliği olan bir öğrenci için görsel materyallerle zenginleştirilmiş bir müzik etkinliği planlanabilir. Dolayısıyla, farklılaştırmaya dayalı müzik eğitimi uygulamalarının, bireylerin engel türüne göre özgün uyarlamalar gerektirdiği ve bu sürecin öğretmen, aile ve destek uzmanlar arasındaki iş birliğiyle en etkili şekilde yürütülebileceği ifade edilmektedir.

Alanyazın, farklılaştırılmış müzik eğitimi uygulamalarının avantajları kadar, uygulama sürecinde karşılaşılan güçlüklerle de işaret etmektedir. Bu güçlüklerle, öğretmenlerin yeterli mesleki deneyime sahip olmaması, sınıf mevcudunun kalabalık oluşu, materyal ve teknik donanım eksiklikleri, değerlendirme araçlarının yetersizliği gibi faktörler örnek verilebilir (Wong vd., 2023). Bununla birlikte, farklılaştırmayı etkin şekilde benimseyen öğretim uygulamalarında, özel gereksinimli bireylerin katılım düzeylerinin arttığı, müzikal faaliyetlerden duydukları keyfin yükseldiği ve dolayısıyla öğrenmeye yönelik istekliliklerinin de güçlendiği rapor edilmektedir (Devi, 2023). Nitekim bu tür uygulamalar, bireylerin potansiyellerini daha iyi ortaya koyabilmelerine ve toplumsal yaşama katılımlarının güçlenmesine katkı sunmaktadır. Müzik eğitiminin kendine özgü ritmik ve melodik yapısı, etkileşimsel yönü ve ifade olanakları göz önüne alındığında, farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının bu alanda çok yönlü olanaklar sunduğu açıkça görülmektedir.

Alanyazın incelemesi, farklılaştırılmış öğretim kavramının hem genel eğitim süreçlerinde hem de özel gereksinimli bireylere yönelik müzik eğitiminde daha kapsamlı bir biçimde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Özellikle uygulamalı çalışmaların ve vaka analizlerinin artmasıyla birlikte, farklılaştırılmış öğretim stratejilerinin etkililiğine dair daha somut ve yol gösterici verilerin elde edileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, literatürdeki çalışmaların çoğunun tanılayıcı ve betimsel nitelikte olduğu, deneysel araştırmaların ise nispeten sınırlı kaldığı belirtilmektedir. Dolayısıyla gelecekte, farklılaştırılmış öğretime dayalı müzik eğitimi programlarının yapılandırılması ve değerlendirilmesine ilişkin nicel ve nitel araştırma tasarımlarının çoğaltılması, alan yazının güçlenmesi ve uygulayıcılara daha net yönergeler sunulması bakımından önemli görünmektedir. Eğitim politikaları ve müfredat düzenlemelerinin de bu yönde şekillendirilmesi, özel gereksinimli bireylerin eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanmasını ve müzik eğitiminin bireysel gelişimi desteklemedeki potansiyelinin tam anlamıyla ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

5. Farklılaştırılmış Öğretim Teknikleri ve Uygulama Modelleri

Farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının müzik eğitimi alanına entegrasyonu, öğrenenlerin bireysel farklılıkları doğrultusunda içerik, süreç, ürün ve öğrenme ortamı boyutlarında kapsamlı düzenlemeler yapmayı zorunlu kılmaktadır. Bu düzenlemelerin temel dayanağını, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri, ilgi alanları ve öğrenme stilleri oluşturmaktadır. Müzik eğitimi bağlamında farklılaştırma yaparken, öncelikle öğrenenin hangi müzikal becerileri desteklemeye en çok ihtiyaç duyduğu belirlenmelidir ve bu becerilerin geliştirilmesi için gerekli olan konu kapsamı düzenlenmelidir. Bu doğrultuda, içerik farklılaştırması kapsamında seçilen eserlerin düzeyleri ve türleri çeşitlendirilebilir, etkinlikler öğrencinin gereksinimlerine ve yetersizlik durumuna uygun biçimde sadeleştirilebilir veya zenginleştirilebilir. Süreç farklılaştırması, öğrenme etkinliklerinin bireylerin öğrenme stillerine hitap edecek şekilde tasarlanmasını ve uygulanmasını içerir (Trifatmasari vd., 2023). Özel gereksinimli bireylerde bu durum, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerin birlikte desteklenmesi amacıyla ritim çalışmaları, dinleme-etkileşim etkinlikleri, basit enstrüman kullanımı veya ses çalışmaları gibi farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasını gerektirmektedir. Örneğin, işitme güçlüğü yaşayan bireylerde görsel uyaranların ön plana çıkarıldığı, duyuşsal geribildirim artıran teknolojik araçların kullanıldığı

uygulamaların öğrenme sürecini kolaylaştırdığı görülmektedir (Choi vd., 2024). Zihinsel yetersizliği bulunan bireylerde ise süreçteki adımların küçük parçalara bölüldüğü, ardıl yönergelerin net biçimde verildiği ve pekiştireçlerin sık kullanıldığı bir yaklaşım, öğrenenin katılımını artırabilmektedir. Böylelikle her öğrencinin kendi hızına göre ilerlemesi ve anlamlı öğrenme deneyimleri yaşaması hedeflenebilir.

Ürün farklılaştırması, öğrencilerin öğrenme sürecindeki kazanımlarını farklı biçimlerde ifade etmelerini destekler (Rizki & Ningsih, 2024). Geleneksel yazılı sınav veya performans gösterimlerinin dışında, öğrenciye bireyselleştirilmiş sunumlar, kayıt çalışmaları, dijital portfolyolar veya proje tabanlı etkinlikler aracılığıyla kendini ortaya koyma olanağı tanınabilmektedir. Bu yolla öğrenci, duyuşsal ve beceri temelli yeteneklerini en iyi yansıtacak ifade biçimlerini tercih ederek, kendi öğrenme sürecinin aktif bir öznesi hâline gelebilmektedir. Özel gereksinimli bireyler için bu aşamada kullanılacak ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin, bireyin yetersizlik durumundan kaynaklanan kısıtları bertaraf edecek biçimde düzenlenmesi önem taşımaktadır. Değerlendirme, yalnızca ürün odaklı olmaktan ziyade süreci de kapsamına alarak, öğrencinin gelişimine ilişkin çok yönlü veri sunmalı ve geribildirim mekanizması yoluyla öğrenme deneyimini desteklemelidir. Öğrenme ortamının farklılaştırılması da özel gereksinimli bireylerin müzik eğitiminden en yüksek düzeyde yararlanabilmelerini sağlamak üzere fiziksel, sosyal ve psikolojik unsurlarda gerçekleştirilen uyarlamaları kapsayabilir. Bazı durumlarda sınıf düzeninin değiştirilmesi, akustik önlemlerin alınması, işitsel veya görsel materyallerin iyileştirilmesi veya yardımcı teknolojilerin devreye sokulması söz konusu olabilir. Görsel-işitsel araçlar ve dokunarak algılamayı sağlayan materyaller, ritim aletleri ya da bilgisayar destekli müzik yazılımları, özel gereksinimli bireylerin müziksel etkileşimlerini artırma ve öğrenme sürecine etkin katılım sağlama konusunda büyük bir öneme sahiptir. Öğretmenler, aileler ve destek uzmanların iş birliği ise bu farklılaştırma süreçlerinin planlanması, uygulanması ve izlenmesi bakımından belirleyici bir işlev üstlenmektedir.

Tüm bu uygulama modelleri, farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının ana ilkelerini müzik eğitimi ekseninde somutlaştırarak, özel gereksinimli bireylerin eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanmalarına ve müziğin onlarda yaratabileceği çok yönlü gelişimsel katkıların daha etkili biçimde ortaya çıkmasına hizmet etmektedir. Farklı yetersizlik gruplarına yönelik özel uyarlamalar ve bireyin kişisel özelliklerine göre çeşitlendirilen yöntemler, öğrenme sürecini hem eğlenceli hem de nitelikli bir deneyim hâline getirir. Böylece bireylerin duyuşsal, sosyal ve akademik alanlarda yaşadıkları güçlükler azalırken, müzik eğitiminin sağladığı motivasyon ve özgüven kazancı da artar. Bu bütüncül yaklaşım hem öğretmenlerin hem de eğitim yöneticilerinin, program ve materyal geliştirme süreçlerinde farklılaştırmayı esas alan sistematik uygulamalara yönelmelerini desteklemektedir.

6. Özel Gereksinimli Bireylerde Müzik Eğitime Yönelik Farklılaştırılmış Uygulamalar

Özel gereksinimli bireylerde müzik eğitime yönelik farklılaştırılmış uygulamalar, bireyin yetersizlik türüne, ilgi düzeyine ve öğrenme stillerine göre tasarlanan devinimli süreçleri kapsamaktadır. Bu bağlamda, görme yetersizliği bulunan bireylerde, sesin ve ritmin öncelikli duyuşsal uyarılar olması nedeniyle işitsel algıyı güçlendiren çalışmalar öne çıkmaktadır. Öğrencinin enstrümanları dokunsal yöntemlerle tanınması, Braille nota sisteminin kullanılması ya da bilgisayar destekli müzik yazılımları aracılığıyla işitsel geribildirim artırılması gibi uyarlamalar, öğrenme sürecini daha erişilebilir kılar (Lu vd., 2023). İşitme yetersizliği olan bireylerde ise görsel öğelerin önemi ön plana çıkmaktadır. Ritim duygusunu pekiştirmek için titreşim odaklı araçlar veya ışıkla senkronize edilen müzikal işaretler kullanmak, öğrencinin duyuşsal deneyimini güçlendirir ve katılımını kolaylaştırır (Chen vd., 2024). İşitme cihazları veya koklear implant kullanan bireyler için müzik çalışmalarını düşük frekanslı seslere vurgu yaparak çeşitlendirmek, öğrenme deneyimini zenginleştirmektedir. Fiziksel yetersizliği bulunan bireylerin müzik etkinliklerine katılımında, enstrüman tutuş biçimleri ve oturma düzeni gibi fiziksel koşulların düzenlenmesi öncelik taşır (Castle vd., 2022). Öğrenenlerin hareket kabiliyetlerini göz

önünde bulunduran ergonomik enstrümanlar ve destekleyici araçlar, öğrencinin müziksel performansa aktif biçimde dahil olmasını sağlayabilecektir. Zihinsel yetersizliği bulunan bireylerde ise öğrenme sürecinde adım adım ilerleyen, basit yönergeler ve tekrara dayalı çalışmalar önem kazanır (Desideri vd., 2020). Ritim temelli etkinlikler, bu öğrencilerin sosyal ve duygusal becerilerini geliştirmenin yanı sıra müziksel farkındalıklarını artırabilmektedir. Sürecin daha verimli olması adına, öğrenenin dikkat süresine uygun kısa etkinlikler planlamak ve sık aralıklarla pekiştireç kullanmak gerekebilmektedir. Davranış ve duyuşsal boyutta desteklenmesi gereken bireyler için ise müzik eğitimi, duyu düzenleme becerilerini ve özgüveni geliştirme potansiyeli taşıdığından, ritim ve ses öğelerini kapsayan bireysel veya küçük grup etkinlikleri ile uygulanmalıdır.

Öğretim materyalleri ve teknoloji destekli araçların etkili kullanımı, farklılaştırılmış uygulamaların başarısını artıran etkenler arasında yer almaktadır (Larson vd., 2016). Tablet, akıllı telefon ya da özel yazılımlar aracılığıyla müzikal seslerin görselleştirilmesi, ritmin hissedilmesi için titreşimli yüzeylerin kullanılması ya da kayıt ve geri izleme özelliğiyle öğrencinin performansını gözlemlemesi, öğrenme süreçlerini keyifli ve daha kişiselleştirilmiş kılabilir. Öğretmenlerin, bu materyalleri etkili biçimde kullanabilmesi için teknoloji okuryazarlığına ve özel gereksinimli bireylerle çalışma deneyimine sahip olması önemli bir unsurdur. Ailelerin, rehberlik birimlerinin ve sağlık uzmanlarının desteğiyle planlanan müzik eğitimi etkinlikleri, öğrencinin gelişimsel ve tıbbi ihtiyaçlarına da uyum sağlayabilecek nitelikte olabilir.

Farklılaştırılmış müzik eğitimi etkinliklerinde, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerin koordineli biçimde desteklenmesi hedeflenmektedir (Jaschke vd., 2018). Ritim ve melodiye dayalı çalışmalar, bireyin bedensel koordinasyonunu, duyu ifadesini ve zihinsel süreçlerini bütüncül olarak harekete geçirebilmektedir. Öğrenci, müziğin akışına göre hareket ederken aynı zamanda ritmik duyumunu da geliştirir; bu da sosyalleşme becerisinin ve benlik algısının güçlenmesine katkıda bulunabilir. Bireysel etkinliklerin yanı sıra, küçük grup çalışmaları ve korolar gibi toplu müzik etkinlikleri, öğrencilerin sosyal etkileşim becerilerini artıran bir öğrenme ortamı sunabilmektedir. Grup içinde sorumluluk alma, birbirini dinleme ve birlikte müzik yapma, öğrencilerde iletişim ve empati becerilerinin gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Başarı ve motivasyonun artırılmasında ise öğrenci geribildiriminin doğru zamanda verilmesi, aşamalı hedeflerin belirlenmesi ve sürece dayalı bir değerlendirme anlayışının benimsenmesi önemli rol oynamaktadır.

Bu çerçevede öğrenme, öğretmenin kılavuzluğu ve farklı meslek uzmanlarıyla kurulan iş birliği sayesinde, öğrencinin özgün gereksinimlerine göre şekillendirilen bir tecrübe olarak sürdürülebilir. Böylece farklılaştırılmış öğretim yaklaşımı, müziğin doğal ritmik ve duygusal yapısı ile birleşerek, özel gereksinimli bireylerin eğitimde hak ettikleri eşitlikçi ortamın sağlanmasına ve kişisel potansiyellerini ortaya koymalarına imkân tanır.

7. Farklılaştırılmış Müzik Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi

Farklılaştırılmış müzik eğitimi programlarının değerlendirilebilmesi, öğretim sürecinin ve elde edilen çıktıların bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmasını gerektirmektedir. Bu noktada ölçme ve değerlendirmeye dair temel yaklaşım, sadece öğrencinin ortaya koyduğu nihai performansa odaklanmak yerine, sürece yayılmış çok yönlü bir izleme ve geribildirim mekanizması kurmayı amaçlar. Geleneksel değerlendirme yöntemleri, öğrencilerin sahip oldukları yetersizlik türünü ya da bireysel farklılıklarını çoğu zaman göz ardı ederek belli standartlara göre başarı ölçmeyi hedeflemiştir (Bottge vd., 2020). Ancak farklılaştırılmış öğretimin esas aldığı ilkeler doğrultusunda geliştirilen müzik eğitimi programlarında, öğrencinin müzikal becerilerinin yanı sıra duyu, düşünce ve davranış boyutları da dâhil olmak üzere genişletilmiş bir değerlendirme süreci benimsenmektedir. Bu kapsamda öğrencinin ritim, melodi, armoni, doğaçlama, dinleme ve analitik düşünme gibi çeşitli alanlarda gösterdiği gelişim, bireysel hazırbulunuşluk düzeyi ve öğrenme hızı göz önünde bulundurularak incelenmektedir. Değerlendirmenin, öğrencinin engel durumundan kaynaklanan kısıtları telafi edecek esnek ölçme

araçları ve yöntemleriyle yapılmasının, öğrenciye daha adil bir sonuç elde etme olanağı sunabileceğini söylemek mümkündür. Performans ve süreç temelli değerlendirme yaklaşımları, farklılaştırılmış müzik eğitimi programlarında önemli bir yer tutmaktadır. Performans temelli değerlendirmede, öğrenci bir şarkıyı söyleme, bir enstrümanı çalma veya bir ritim grubunda yer alma gibi uygulamalı faaliyetlerdeki becerileri doğrultusunda değerlendirilmektedir. Süreç temelli değerlendirme ise öğrencinin öğrenme yolculuğunun her aşamasını dikkate alarak, zaman içinde kaydettiği ilerlemeyi izler ve öğretmenin sistemli geribildirimleriyle beslenir (Botezatu, 2023). Özellikle özel gereksinimli bireylerde, müzik eğitimi sürecindeki küçük gelişim adımlarının bile kayıt altına alınması ve düzenli biçimde dönüt verilmesi, öğrencinin öz yeterlik algısını ve derse yönelik motivasyonunu artırabilmektedir. Bu değerlendirme yaklaşımı, müziksel performansa ek olarak öğrencinin duygusal katılımı, çaba düzeyi, iş birliği yapabilme kapasitesi ve iletişim becerileri gibi temel sosyal-duyusal kazanımları da göz önünde bulundurur. Böylelikle her öğrenci, kendi gelişim sürecine göre değerlendirilmiş olur ve sadece belirli bir standartla kıyaslanmaktan ziyade, ilerleme odaklı bir bakış benimsemektedir.

Öğretmenlerin, ailelerin ve uzmanların geribildirimleri, farklılaştırılmış müzik eğitimi programlarının sürekli iyileştirilmesinde ve bireye özgü ihtiyaçların daha iyi kavranmasında belirleyici bir rol oynamaktadır (Yu, 2024). Öğretmen, sınıf içerisinde gözlemlediği gelişim aşamalarını ve öğrencinin öğrenme bariyerlerini anlık olarak tespit edebilir, bu bulguları gerek rehberlik birimiyle gerek ailelerle paylaşarak programda gerekli uyarlamaların yapılmasına öncülük edebilir. Ailelerin geribildirimleri, öğrencinin müzik etkinliklerine karşı ders dışında gösterdiği ilgi, motivasyon veya yaşadığı zorluklar konusunda önemli ipuçları sunar. Uzman geri bildirimleri ise özellikle öğrencinin engel durumuna özgü gereksinimlerini daha yakından tanımlayarak, müzik eğitimi sürecinde hangi teknolojik, pedagojik ve terapötik araçların devreye sokulması gerektiği konusunda rehberlik sağlar. Örneğin, işitme yetersizliği bulunan bir öğrencinin farklı frekansları algılamasındaki güçlük, bir odyologun tavsiyeleriyle dikkate alınarak, müzikal etkinliklerde öğrenciye özel bir kulaklık veya işitsel düzenleyici kullanılabilir. Bu tür iş birliği temelli değerlendirme mekanizmaları sayesinde, programa dâhil olan her paydaşın tecrübesi ve uzmanlığı bütüncül olarak sürece yansıtılmış olur.

Uygulamalarda karşılaşılan güçlükler, farklılaştırılmış müzik eğitimi programlarının sürekli izlenmesini ve değerlendirilmesini zorunlu kılabilir. Kalabalık sınıf ortamları, yeterli donanım ve materyal eksikliği, öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimde özel gereksinimli bireylere yönelik müzik eğitimi konusunda yeterli deneyim kazanmamış olmaları gibi etmenler, programların işlerliğini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ayrıca, ölçme ve değerlendirme için gerekli araçların geliştirilmemiş ya da sınırlı olması, öğrencinin gerçek performansını yansıtmayan sonuçlar doğurabilir. Bu tür zorlukların aşılabilmesi için, öncelikle eğitim kurumlarında fiziki altyapının ve materyal zenginliğinin artırılması gerekmektedir. Öğretmenlerin mesleki gelişimini destekleyen seminerler, atölye çalışmaları ve uygulamalı rehberlik hizmetleri ile özel gereksinimli bireylerde müzik eğitimi konusunda yetkinlik kazanmaları sağlanmalıdır. Değerlendirme alanında ise, her öğrencinin bireysel engel durumunu ve öğrenme potansiyelini gözeten esnek, süreç odaklı ölçme araçları tasarlanmalı, gerektiğinde uzman desteği alınarak bu araçlar sürekli güncellenmelidir.

Farklılaştırılmış müzik eğitimi programlarının değerlendirilmesi, öğrenci odaklı bir pedagojik çerçeveyi benimseyerek müzikal öğrenme süreçlerini daha detaylı ve kapsamlı bir biçimde anlamayı ve yapılandırmayı mümkün kılabilir. Kuramsal ve uygulamalı bulguların ışığında tasarlanan değerlendirme sistemleri, öğrencinin müzikal deneyimlerini sadece anlık başarı ölçütleriyle sınırlamamaktadır, aynı zamanda gelişim sürecinin aşamalarını ve ilerlemeleri kapsamlı biçimde ortaya koymaktadır. Böylece özel gereksinimli bireylerin eğitimdeki hakkaniyet ilkesine uygun olarak, potansiyellerini en üst düzeyde sergileyebilecekleri bir ortam sağlanabilir. Öğretmen, aile ve uzman iş birliği içinde yürütülen değerlendirme, müzik eğitimi uygulamalarını sürekli gözden geçirerek yeniden yapılandırma imkânı yaratır. Bu ise özel gereksinimli bireylerin müzik yoluyla sosyal, duygusal ve

bilişsel alanlarda çok yönlü gelişimini destekleyen bir öğrenme ekosistemi oluşturma hedefine katkı sunar.

8. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırma kapsamında ortaya konulan kuramsal çerçeve ve literatür incelemeleri, farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının özel gereksinimli bireyler için müzik eğitiminde uygulanmasının gerekliliğini ve potansiyel yararlarını çok boyutlu biçimde ortaya koymaktadır. Çalışmada ele alınan kaynakların büyük çoğunluğu, bireysel farklılıklara duyarlı bir müzik eğitimi anlayışının, özellikle özel gereksinimli bireylerin öğrenme süreçlerine olumlu katkı sunabileceğini vurgulamaktadır. Burak ve arkadaşlarının (2022) ve Kurtaslan ve Güleken'in (2024) araştırmalarında da belirtildiği üzere, müzik eğitimi bireylerin duyu, düşünce ve davranışlarında kapsamlı değişimler yaratabilmekte, öğrencilerin duyuşsal, sosyal ve bilişsel gelişim süreçlerine önemli destek sağlayabilmektedir. Ancak bu olumlu etkilerin istendik düzeyde gerçekleşebilmesi için, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri ve yetersizlik durumları dikkate alınarak hazırlanan farklılaştırılmış bir öğretim sürecine ihtiyaç duyulduğu sıkça vurgulanmaktadır. Muksalmina ve arkadaşlarının (2024) ile Rahimi (2023), bu tür yaklaşımların özel gereksinimli bireylerin akademik başarılarını ve eğitim motivasyonlarını artırmada değerli olduğunu aktarmıştır. Tomlinson'un (2014) açıkladığı farklılaştırma ilkeleri doğrultusunda yapılandırılan müzik eğitimi etkinlikleri, bireylerin ilgi, yetenek ve öğrenme stillerini merkeze alarak içerik, süreç, ürün ve öğrenme ortamı boyutlarında gerekli uyarlamaların yapılmasına imkân tanımaktadır. Literatürde bu yönde geliştirilen uygulamaların, özel gereksinimli bireylerin eğitime eşit katılımını desteklediği ve onları toplumsal yaşama daha hazırlıklı hâle getirdiği yönünde sonuçlara ulaşılmıştır (Devi, 2023; Strogilos, 2018; Muksalmina vd., 2024; Marlina vd., 2019).

Araştırmanın bulguları, farklılaştırılmış müzik eğitimi uygulamalarının kuramsal zeminde çoklu zekâ kuramı, öğrenme stilleri ve bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP) gibi temellere dayandığını göstermektedir (Jia, 2024; Şener & Çokçalışkan, 2018). Özel gereksinimli bireylerin öğrenme süreçlerinde sıkça karşılaşılan engeller, geleneksel öğretim yaklaşımları içinde yeterince giderilemeye bildiğinden, farklılaştırılmış yöntemin sağladığı bireysel uyarlama olanaklarının daha çok dikkat çektiği anlaşılmaktadır. Bu durum, Kariippanon ve arkadaşlarının (2019) ileri sürdüğü gibi eğitimin her kademesinde öğrenci odaklı ve esnek düzenlemelerin yapılması gerektiğine dair bakış açısını doğrulamaktadır. Pada ve arkadaşlarının (2023) çalışmalarında vurgulanan akademik başarı ve derse karşı motivasyon artışı, farklılaştırma yaklaşımının müzik eğitimi ortamlarında da benzer şekilde kendisini gösterdiğini ortaya koymaktadır. Literatür taramasında özel gereksinimli bireylerin ritim, melodi ve armoni gibi temel müziksel unsurlarla etkileşim içerisine girmesinin, sosyal etkileşimi güçlendiren bir deneyim yarattığı sonucuna ulaşılmaktadır (Varadi, 2022; Jin, 2022; Veliyeva, 2021; Shen, 2024). Müzik eğitiminin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarda bütüncül bir katkı potansiyeli taşıdığı, özellikle ritim ve hareket tabanlı etkinliklerin duyuşsal gelişimi destekleyici ve özgüven artırıcı bir işlev üstlendiği görülmüştür. Bu tespitler, Yu'nun (2024) ile Ni ve arkadaşlarının (2024) farklı yetersizlik grupları üzerinde yaptığı uygulamalı çalışmalarındaki sonuçlarla da örtüşmektedir.

Araştırmada elde edilen kuramsal veriler, farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının özel gereksinimli bireyler için müzik eğitime entegrasyonunu kolaylaştıracak temel stratejilerin varlığına işaret etmektedir. Bu stratejilerin arasında, içerik uyarlamaları çerçevesinde öğrencinin yetersizlik durumuna uygun eser seçimi ve materyal kullanımı, süreç uyarlamalarında ritim, melodi ve hareket etkinliklerinin dikkatli planlanması, ürün uyarlamalarında ise esnek ve süreç odaklı değerlendirme yöntemlerinin benimsenmesi sayılabilir. Ayrıca eğitim ortamı farklılaştırmalarının, öğrencinin fiziksel ve duyuşsal gereksinimlerini merkez alan düzenlemelerle zenginleştirilmesi önerilmektedir (Trifatmasari vd., 2023; Choi vd., 2024). Bu önerilerin, işitme, görme ya da bedensel yetersizlik gibi alanlardaki farklı eğitimsel gereksinimleri karşılayacak düzeyde çeşitlendirilmesi, alanyazında üzerinde sıklıkla durulan bir konudur (Chen vd., 2024; Castle vd., 2022). Nitekim, öğretim sürecine rehberlik eden uzmanların ve

ailelerin sürekli iş birliği içinde olması, söz konusu farklılaştırma uygulamalarından en yüksek faydayı elde etmeyi sağlayacak kritik bir etmendir. Bu etmen, Rizki ve Ningsih'in (2024) yanı sıra Wong ve arkadaşlarının (2023) çalışmalarında da dikkat çektiği gibi, eğitim süreçlerinin daha kapsayıcı ve bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Bulguların ışığında bir diğer önemli nokta, farklılaştırılmış müzik eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesinin tek boyutlu başarı ölçütleriyle sınırlanmaması gerektiğidir. Bottge ve arkadaşlarının (2020) belirttiği gibi, farklı yetersizlik gruplarına yönelik programların değerlendirilmesi, performans ve süreç temelli yöntemlerin kapsamlı biçimde kullanılmasını gerektirmektedir. Botezatu'nun (2023) vurguladığı gibi, öğrencinin müzikal ilerlemesinin yanı sıra duygusal ve sosyal gelişiminin de dikkate alındığı bütüncül bir değerlendirme, özel gereksinimli bireyler için daha adil ve kapsayıcı sonuçlar sunabilir. Bu noktada öğretmenlerin, öğrencilerin gerçek performansını ortaya koyacak değerlendirme araçlarını seçmeleri ve aynı zamanda sınıf içi gözlem, geribildirim ve uzman görüşleri gibi çoklu verileri kullanmaları önerilmektedir. Özellikle yetersizlik türü, yetersizliğin derecesi ve öğrencinin bireysel öğrenme yolculuğu gibi unsurların ayrıntılı biçimde ele alınması, değerlendirme sürecinde rastlanabilecek hataları ve yetersizlikleri asgari düzeye indirgemektedir (Desideri vd., 2020; Jaschke vd., 2018).

Tüm bu veriler ışığında araştırmanın tartışma boyutunda, farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının özel gereksinimli bireyler için müzik eğitiminde hem kuramsal hem de uygulamalı olarak güçlü bir temel sunduğu sonucuna varılabilir. Literatürdeki örnekler, bireyin duyuşsal, sosyal ve bilişsel gereksinimlerine esnek cevap veren programların, akademik başarı ve sosyal uyum açısından katkılar sağladığını göstermektedir (Safawi & Akay, 2022; Muksalmina vd., 2024). Öte yandan, bu yaklaşımın uygulanmasında kalabalık sınıf mevcudu, öğretmenin sınıf yönetimi becerileri, materyal ve donanım eksiklikleri, öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimde yetersiz deneyim kazanmaları gibi zorlukların yaşandığı da alanyazında yer alan yaygın bir tespittir. Bu zorluklara rağmen, farklılaştırılmış öğretim metodolojisinin benimsenmesi hâlinde, müzik eğitiminin birey üzerindeki olumlu etkilerinin daha görünür ve sürdürülebilir olduğu fark edilmektedir (Wong vd., 2023). Dolayısıyla, politika yapımcıların ve eğitim yöneticilerinin de desteğiyle, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin artırılması, materyal ve fiziksel imkânların zenginleştirilmesi, aile-öğretmen-uzman iş birliğinin güçlendirilmesi gerekli görünmektedir. Bu koşullar sağlandığında, özel gereksinimli bireylerin müzik eğitime katılım oranlarının ve elde ettikleri öğrenme kazanımlarının yükseldiği söylenebilir. Sonuç olarak, bu araştırmada incelenen veriler, farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının özel gereksinimli bireylerin müzik eğitiminde etkin kullanımının eğitimde fırsat eşitliğini desteklediğini ve bireysel potansiyeli geliştirmede anahtar bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Müzik eğitimi gibi etkileşim ve ifade odaklı bir alanda, bu yaklaşımın içerik, süreç, ürün ve ortam boyutlarında sunduğu esneklik, özel gereksinimli bireylerin eğitim süreçlerine anlamlı katkı yapmaktadır. Böylelikle, eğitimin her kademesinde farklılaştırılmış uygulamalara daha çok yer verilmesi, özel gereksinimli bireylerin sanatla bütünleşerek kişisel, sosyal ve akademik açılarından güçlenmelerine olanak tanımaktadır. Bu bulgular, gelecek araştırmalarda farklılaştırma uygulamalarının deneysel tasarımlar ve vaka analizleri üzerinden daha somut verilerle desteklenmesi ve programların etkililiğinin detaylı biçimde değerlendirilmesi gerektiğini işaret etmektedir. Böylece alandaki uygulamaların temellendirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik somut adımlar atılabilir ve farklı yetersizlik gruplarına yönelik müzik eğitimi programları daha nitelikli bir temele kavuşturulabilir.

9. Öneriler

Bu araştırmanın bulguları ışığında, öncelikle öğretmenlerin ve diğer uzmanların farklılaştırılmış müzik eğitimi konusunda mesleki gelişim fırsatlarıyla desteklenmesi; özel gereksinimli öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına yanıt verebilecek materyal ve teknolojik donanım imkânlarının artırılması; öğretim sürecinin planlanması ve değerlendirilmesinde aile-öğretmen-uzman işbirliğinin güçlendirilmesi;

eğitim yöneticilerinin kurumsal destek sağlayarak sınıf mevcutları, fiziksel ortamlar ve program içeriklerine yönelik düzenlemeler yapması; ayrıca, farklılaştırılmış öğretim uygulamalarının hem teorik hem de deneysel araştırmalarla geliştirilerek sürdürülebilirliğinin ve etkililiğinin izlenmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Andreeva, R. (2020). Children with special health needs-definitions and epidemiology: A literature review. *Varna Medical Forum*, 9(1), 69. <https://doi.org/10.14748/VMF.V9I1.6510>
- Botezatu, V. (2023). Feedback in formative assessment: Strategies to optimize student learning. *Journal of Pedagogy – Revista de Pedagogie*, 71(2), 175–194. <https://doi.org/10.26755/revped/2023.2/175>
- Bottge, B., Ma, X., Gassaway, L., Jones, M., & Grivil, M. (2020). Effects of formative assessment strategies on the fractions computation skills of students with disabilities. *Remedial and Special Education*, 42(5), 279–289. <https://doi.org/10.1177/0741932520942954>
- Burak, S., Atabek, O., & Orhon, G. (2022). Relationships between musical behaviors and emotional states, humor styles, and coping humor. *Psychology of Music*, 50(6), 1877–1895. <https://doi.org/10.1177/03057356221076177>
- Castle, C., Greasley, A., & Burland, K. (2022). The musical experiences of adults with severe sight impairment: An interpretative phenomenological analysis. *Music & Science*, 5, 1–13. <https://doi.org/10.1177/20592043221083296>
- Chen, C., Chen, C., & Lou, J. (2024). Enhancing musical accessibility: A novel device for individuals with hearing impairments using vibrations and LED lights synchronized with music tempo. *Software Engineering & Trends*, 14(8), Article 09. <https://doi.org/10.5121/csit.2024.140809>
- Choi, A., Kim, H., Jo, M., Kim, S., Joung, H., Choi, I., & Lee, K. (2024). The impact of visual information in speech perception for individuals with hearing loss: A mini review. *Frontiers in Psychology*, 15, Article 1399084. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1399084>
- Desideri, L., Lancioni, G., Malavasi, M., Gherardini, A., & Cesario, L. (2020). Step-instruction technology to help people with intellectual and other disabilities perform multistep tasks: A literature review. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 33(6), 857–886. <https://doi.org/10.1007/s10882-020-09781-7>
- Desinguraj, S., & Ebenezer, J. (2021). Differentiated instruction in education. *Research Ambition: An International Multidisciplinary e-Journal*, 5(4), Article 04. <https://doi.org/10.53724/ambition/v5n4.04>
- Devi, S. (2023). Differentiated instruction in special education: Meeting diverse needs in the classroom. *Global International Research Thoughts*, 11(1), 53–57. <https://doi.org/10.36676/girt.2023-v11i1-11>
- Helding, L. (2009). Howard Gardner's theory of multiple intelligences. *Journal of Singing*, 66(2), 193–196.
- Jaschke, A. C., Honing, H., & Scherder, E. J. A. (2018). Longitudinal analysis of music education on executive functions in primary school children. *Frontiers in Neuroscience*, 12, Article 103. <https://doi.org/10.3389/fnins.2018.00103>
- Jia, W. (2024). Personalized teaching of vocational English based on the theory of multiple intelligence. *Curriculum and Teaching Methodology*, 7(3), Article 11. <https://doi.org/10.23977/curtm.2024.070311>
- Jin, R. (2022). Reflections on music education and music aesthetics. *OAJRC Social Science*, 3(3), 227–230. <https://doi.org/10.26855/oajrcss.2022.10.003>

- Kariippanon, K., Cliff, D., Lancaster, S., Okely, A., & Parrish, A. (2019). Flexible learning spaces facilitate interaction, collaboration and behavioural engagement in secondary school. *PLOS ONE*, 14, Article e0223607. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0223607>
- Kurtaslan, H., & Güleken, Ü. (2024). Rehabilitation of individuals with special educational needs through music: An accreditation model proposal. *Behavioral Sciences*, 14, Article 0329. <https://doi.org/10.3390/bs14040329>
- Larson, J., Juszczak, A., & Engel, K. (2016). Efficient vocational skills training for people with cognitive disabilities: An exploratory study comparing computer-assisted instruction to one-on-one tutoring. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 29(2), 185–196. <https://doi.org/10.1111/jar.12176>
- Lu, L., Cochrane, K. A., Kang, J., & Girouard, A. (2023). "Why are there so many steps?": Improving access to blind and low vision music learning through personal adaptations and future design ideas. *ACM Transactions on Accessible Computing*, 16(3), Article 22. <https://doi.org/10.1145/3615663>
- Marlina, M., Efrina, E., & Kusumastuti, G. (2019). Differentiated learning for students with special needs in inclusive schools. In *5th International Conference on Education and Technology (ICET 2019)* (pp. 678–681). Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/icet-19.2019.164>
- Muksalmina, M., Istiarsyah, I., Kamarullah, K., & Sabaruddin, S. (2024). How effective is the differentiated instruction model for special needs students? Perspectives of inclusive teachers. In *Proceedings of the 14th International Conference on Special Education in Southeast Asia Region* (Vol. 3, Issue 1, pp. 220–228). <https://doi.org/10.57142/picsar.v3i1.586>
- Ni, M., Yang, F., & Liu, M. (2024). Effective application of multiple intelligences theory in music education. *Applied Mathematics and Nonlinear Sciences*, 9(1), 1–13. <https://doi.org/10.2478/amns-2024-0501>
- Pada, A., Nasaruddin, N., & Lutfi, B. (2023). The effect of differentiation learning to increase learning motivation of students in elementary schools. *International Journal of Engineering Business and Social Science*, 1(3), 192–196. <https://doi.org/10.58451/ijebss.v1i03.39>
- Rahimi, H. (2023). Differentiated instruction strategies for students with learning disabilities. *Psychological Research in Individuals with Exceptional Needs*, 1(1), 13–21. <https://doi.org/10.61838/kman.prien.1.1.3>
- Rizki, S. N., & Ningsih, E. P. (2024). Penerapan pembelajaran berdiferensiasi dalam memenuhi gaya belajar siswa peserta didik di sekolah dasar. *Ludi Litterarri*, 1(1), 38–48. <https://doi.org/10.62872/gk5d5q86>
- Safawi, S., & Akay, C. (2022). The effect of differentiated instruction approach on students' academic achievement and attitudes: A meta-analysis study. *Integrity Journal of Education and Training*, 6(6), 120–132. <https://doi.org/10.31248/ijet2022.163>
- Shen, Y. (2024). A music teaching model combining deep learning in the perspective of ecological aesthetic education: The integration of traditional music culture. *Applied Mathematics and Nonlinear Sciences*, 9(1), 1–14. <https://doi.org/10.2478/amns-2024-0880>
- Strogilos, V. (2018). The value of differentiated instruction in the inclusion of students with special needs/disabilities in mainstream schools. *SHS Web of Conferences*, 42, Article 00003. <https://doi.org/10.1051/SHSCONF/20184200003>

- Sun, T. (2024). Practical teaching of music curriculum in colleges and universities based on multiple intelligences theory. *Applied Mathematics and Nonlinear Sciences*, 9(1), 1-17. <https://doi.org/10.2478/amns-2024-0283>
- Şener, S., & Çokçalışkan, A. (2018). An investigation between multiple intelligences and learning styles. *Journal of Education and Training Studies*, 6(2), 125-132. <https://doi.org/10.11114/JETS.V6I2.2643>
- Tomlinson, C. A. (2014). *The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners* (2nd ed.). ASCD.
- Trifatmasari, M., Oktoviana, L. T., & Puspitasari, E. D. (2023). Analysis of student learning styles in differentiation learning. *KnE Social Sciences*, 8(10), 46-57. <https://doi.org/10.18502/kss.v8i10.13431>
- Váradi, J. (2022). A review of the literature on the relationship of music education to the development of socio-emotional learning. *SAGE Open*, 12(1), 1-11. <https://doi.org/10.1177/21582440211068501>
- Veliyeva, I. (2021). Musical-aesthetic education of young schoolchildren through vocal-choral performances. *Bulletin of Science and Practice*, 7(7), 331-335. <https://doi.org/10.33619/2414-2948/68/44>
- Wong, J., Bautista, A., Ho, Y., & Kong, S. (2023). Preschool teachers' music-specific professional development preferences: Does teaching experience matter? *Research Studies in Music Education*, 46(1), 80-97. <https://doi.org/10.1177/1321103X221139992>
- Yu, Y. (2024). Construction of a model of differentiation in music teaching combined with the theory of multiple intelligences. *Applied Mathematics and Nonlinear Sciences*, 9(1), 1-12. <https://doi.org/10.2478/amns-2024-1922>

Makale Bilgi Formu

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yapay Zeka Bildirimi: Bu makale yazılırken hiçbir yapay zeka aracı kullanılmamıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.